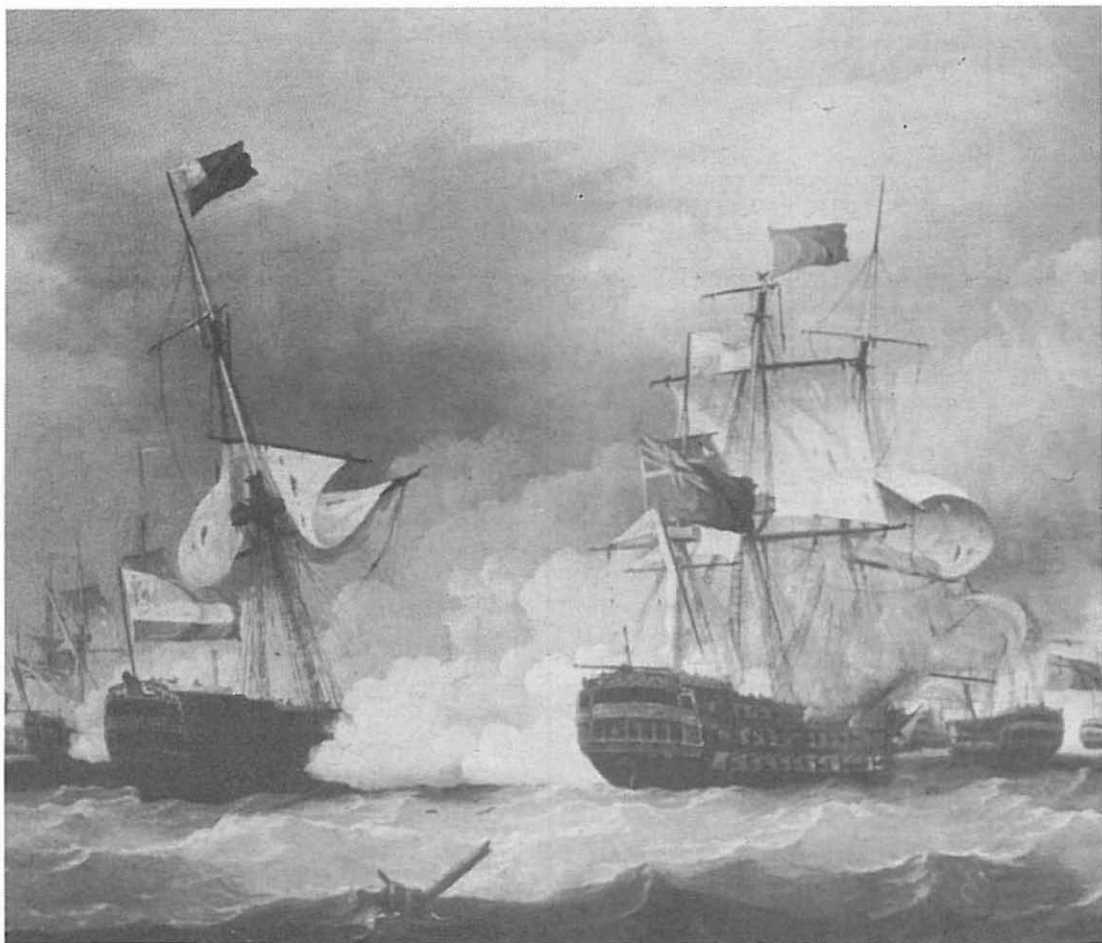

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

27. årgang

Nr. 2 ⚡ Maj 1994

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT

INDHOLD

Adresse:

ORLOGSMUSEET
Overgaden oven Vandet 58
1415 København K.
Tlf. 31 54 63 63
Fax. 31 54 29 80
Giro nr. 5 18 76 13

udgives af:

Selskabet
ORLOGSMUSEETS VENNER /
MARINEHISTORISK SELSKAB
adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor.

ORLOGSMUSEETS MODEL-
BYGGERLAUG
adresse: Orlogsmuseet, se ovenfor

Redaktion:
Jørgen H. Barfod (ansv.h.)

Lay-out:
Mogens Dithmer

MARINEHISTORISK TIDSSKRIFT
udkommer 4 gange årligt.
Årsabonnement kr.55.-
Enkelte numre kr.15.-

Artikler og anmeldelser, der ønskes optaget
i tidsskriftet, sendes til ovennævnte adresse.
Sidste frist for indlevering af stof er den 10.
i månederne januar, april, juli og oktober.

Eftertryk er kun tilladt med tydelig kildean-
givelse.

Alle henvendelser vedr. adresseforandringer,
fejl ved bladets levering o.lg. bedes ret-
tet til Postvæsenet.

Tryk: ORLOGSMUSEET
ISSN 0106.5122

Artikler:

Iver Først Heiberg 1773-1797
En portrætskitse

Birgitte Hauglund 33

Andet:

Boganmeldelse 57

Dansk-russiske flådeforbindelser
gennem 300 år. Udstilling i
Orlogsmuseet 59

Signalering til søs.
Bogudgivelse 60

Boghjørnet 61

Fra Orlogsmuseets billedarkiv 62

Forside:

Udsnit af maleri (Thomas Whitcombe),
visende slaget ved Kamperduin den
11. oktober 1797 mellem den hollandske
og engelske flåde. Foto: The National
Maritime Museum, Greenwich.

IVER FØRST HEIBERG 1773 - 1797

En portrætskitse

Birgitte Hauglund

I denne portrætskitse over Iver Først Heiberg spiller familierne Heiberg og Jespersen afgørende roller. Begge slægter er veldokumenterede i deres respektive stamtavler. Det enkelte menneske er nedskrevet i få data. Et livsforløb er mere, langt mere.

Min unge slægtnings korte liv, 1773-1797, er berettet i denne skitse. Hans to breve og hans miniatureportræt fremsendt til familien på Bornholm har været min inspiration til studiet af ham over de 24 år, han levede. Brevene og portrættet er i mit eje takket være tidligere slægtninge og navnlig min mor, Elisabeth Katrine Heiberg Jespersens veneration for hans minde.

Selv har jeg følt det som en forpligtelse at værne om Iver Først Heibergs minde ved at bringe sammen de mange brudstykker om hans livsforløb og dets højdepunkt. Herigennem har jeg forsøgt at sætte ham et fortjent og værdigt minde.

Ordlyden af alle citater og retsskrivningen er identisk med originalerne. Det har været mit ønske, at særlige skrivemåder skulle respekteres, specielt hvad angår brevene fra Iver Først Heiberg og Adam Duus.

En tak for stor forståelse og hjælp skal gå til Marinens Bibliotek, Christianshavn; Det Kongelige Bibliotek; Rigsarkivet; Landsarkivet, København; Kobberstiksamlingen, Statens Museum for Kunst; Helsingør Kommunes biblioteker i Espergærde og Helsingør.

En særlig tak rettes til Scheepvaartmuseet, Amsterdam og hr. F.J. Fischer, Haag, Holland.

1. september 1993. Birgitte Hauglund

Barndommen i Norge

1773-1783

Selv om der ikke foreligger data med specifikke relationer til Iver Først Heiberg (herefter I.F.H.) i barndomstiden, så kan man gennem litteraturen danne sig et billede af forholdene de to steder, hvor han tilbragte sine barndomsår.

Faderen Christen Heiberg (1737-1801) udnævntes i 1766 til foged i Nordhordland og Voss i det sydlige

Norge. Han bosatte sig på Strømsnesgaard på øen Askøy tæt ved Bergen og giftede sig med Anna Margrethe Først (1737-1816) fra Danmark. Fem børn fødtes i løbet af de næste syv år. Iver fødtes i 1773 som den fjerde af de fem børn.

Da Christen Heiberg (fig. 1) blev udnævnt til amtmand over Finmarken amt 16. november 1778, må overgan-

Fig. 1. Amtmand Christen Heiberg (1737-1801). Relief af ukendt kunstner. Fra G.F. Heiberg: *Slekten Heiberg*, Oslo 1942.

gen fra den tætbefolkede egn omkring Bergen til den fjerne nordlige Finmarken have været en omvæltning for hele

familien. Iver var da fem år gammel. Den faste amtmandsbolig, Altengaard (også Altagaard) i udkanten af byen Alta blev rammen om familiens hverdag og faderens ståsted i hans stærke engagement i problemerne i Finmarken. Altengaard, bygget 1740, fremstod som en særdeles imponerende og repræsentativ embedsbolig på disse kanter, som billedet viser. (fig. 2)

Finmarken indtog på den tid en særstilling i det norske samfund: Enorme afstande, spredt befolkning af nordmænd og samer på ca. 50-50, handelsmonopol og dårlige forsyningsforhold. Amtmand Heiberg fandt selv situationen i Finmarken vanskelig. Det vidner hans brevveksling med nationaløkonomen Christian Martfelt i København om. I det første brev, dateret 15 september 1779, beskriver han manglerne i Finmarken i almindelighed, mens han i brevet dateret 29. februar 1780, beklager sig over sin egen økonomi på lav gage. Med hensyn til den sidste klage så nævnes det, at selv de højeste embedsmænd havde beskedne indtægter. Hvad embedsmændene manglede

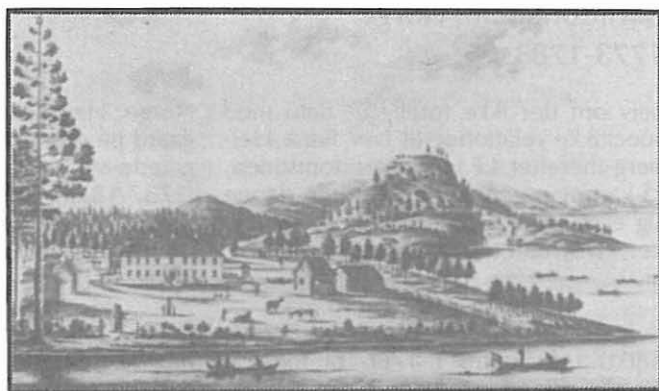
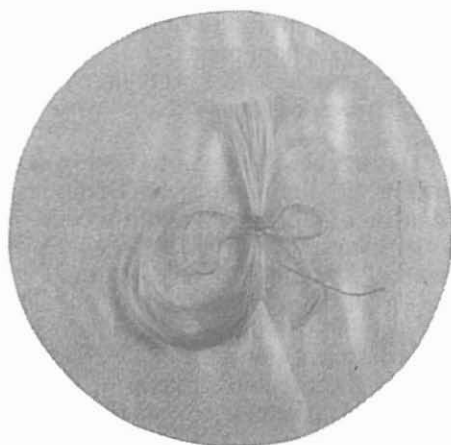

Fig. 2. Amtsgården Altengaard. Alta, Finmarken. Fra R. Hirsti (red.): *Finmarken*. Gyldendal, Oslo 1979.

Fig. 3. Iver Først Heiberg. Miniatureportræt. Amsterdam ca. 1796. Privat eje.

Hårlok under glas på bagsiden af billedet.

i form af indtægter, havde de imidlertid i den myndighed, der fulgte med embedet. (Bagge og Mykland 1987)

Det blev påstået, at embedsmændene i Finmarken ofte var født i Danmark eller det sydlige Norge og manglede forståelse for befolkningens problemer. Men selv om de fleste embedsmænd, i hvert fald i den anden halvdel af 1700-tallet, var født i Norge, så tilhørte de alligevel dobbeltmonarkiets kulturfællesskab. Amtmand Heiberg selv var født i Vinje i Telemarken i det sydlige Norge.

Ovenstående omtale af den myndighed og magt, som embedsmændene havde, kan genkendes senere i amtmand Heibergs adfærd. Det gik ikke ubemærket hen, at han "herskede" over et stort og problemfyldt amt, Finmarken. Den største opgave, han påtog sig under embedsperioden i Finmarken, var i forhold til handelsmonopolet

der. Klagerne lokalt over monopolet var mange og berettigede. Men regeringen i København ønskede en omfattende udredning, før den afgjorde Finmarkhandelens skæbne.

Amtmand Heiberg, som i årene 1784-85 var medlem af en kongelig kommission i København, forfattede et forslag om Finmarkens Opkomst. Han indledte skriftet i beskedne vendinger, men optrådte derefter som en veltalende forsvarer for den frie handel på Finmarken, underbyggende sit forslag med statistiske sammenligninger. Det var hans forslag, som ikke blot i hovedsagen, men også i flere detaljer lå til grund for Forordningen af 5. september 1787 om Finmarkhandelens Frigivelse fra 1. juni 1789. (Norsk Biografisk Leksikon 1923)

Selv om I.F.H. ikke boede fast på Altinggaard efter 1783, da han blev optaget på Søkadetakademiet, har famili-

ens og faderens rolle i Finmarken uden tvivl påvirket ham meget under opvæksten. Dette bestyrkes ved læsning af hans breve skrevet i 1796.

I 1787 blev amtmand Heiberg udnævnt til amtmand over Bornholm. Kun den ældste søn vendte tilbage til Norge, resten af familien blev i Danmark. På Bornholm skulle det snart vise sig, at amtmanden kom til at spille en lignende indflydelsesrig rolle, dog uden at have den territoriale magt fra førhen. Kommandanten over Bornholm var den højeste myndighed og magtperson.

Om magtproblemerne skriver den daværende kommandant i sin selvbiografi:

Og i April 1791 rejste jeg til København for om muligt at faa en Ende paa alle de Fortrædeligheder, som jeg havde med Amtmand Heiberg paa Bornholm, som ved hjælp af Kancelliet i Fællig med Generalitetet og Rentekammeret paa den utroligste Maade forsøgte at fortrædige mig. Jeg bad om Kommission, som kunde bedømme mine og Amtmand Heibergs Handlinger samt undersøge Kollegierne. Men da de slutelig var bange for den ... saa gjorde de sig alle Umage for at faa mig forflyttet. (Undall 1908)

Det skete umiddelbart efter, at oberst Andreas Undall blev forflyttet til Norge.

Amtmand Heiberg opfattes som en igangsætter i hele det videre hændelsesforløb i sønnens liv. På grund af mangel på andet kildemateriale har det

været forsøgt her at beskrive amtmanden som den officielle, magtfulde person. Derfor bliver hans usædvanlige angreb på H.C. Sneedorff efter sønnens død i 1797, skønt tilsyneladende utilbørligt, næsten forståeligt.

Søkadettiden i Danmark 1783-1793

I 1783 blev I.F.H. optaget som volontaire på Søkadet-Akademiet. På det tidspunkt lå det i "Operahuset" på hjørnet af daværende Dronningensgade (nu Bredgade) og Cadettegaden (nu Fredericiagade). (Fig. 4). Som volontaire boede han ikke på Akademiet, men andetsteds. Det vides, at faderen opholdt sig i København 1784-1785 på grund af særlige opgaver i Rentekammeret i sin egenskab af amtmand i Finmarken amt i Norge. I 1788 flyttede Søkadet-Akademiet til det Brockdorffske Palæ på Amalienborg. (fig. 5)

Fra kadetrullerne og kopibøgerne (Kadetruller og Kopibøger 1783-1793), hvorfra oplysningerne er hentet, meddeles det, at I.F.H. blev informeret (undervist) privat. I 1787 bestod han sin første eksamen og blev udnævnt til kadet 19. december samme år.

I 1788, 15. juli fik I.F.H. tilladelse til at besøge sin fader på Bornholm og blev der en måneds tid. Faderen var allerede i 1787 blevet forflyttet fra Norge til Danmark som amtmand over Bornholm. Samme år blev I.F.H. kommanderet 10. september til skibs og beordredes 1. november til at melde sig til luggen "Lærken". Hans skudsmål efter

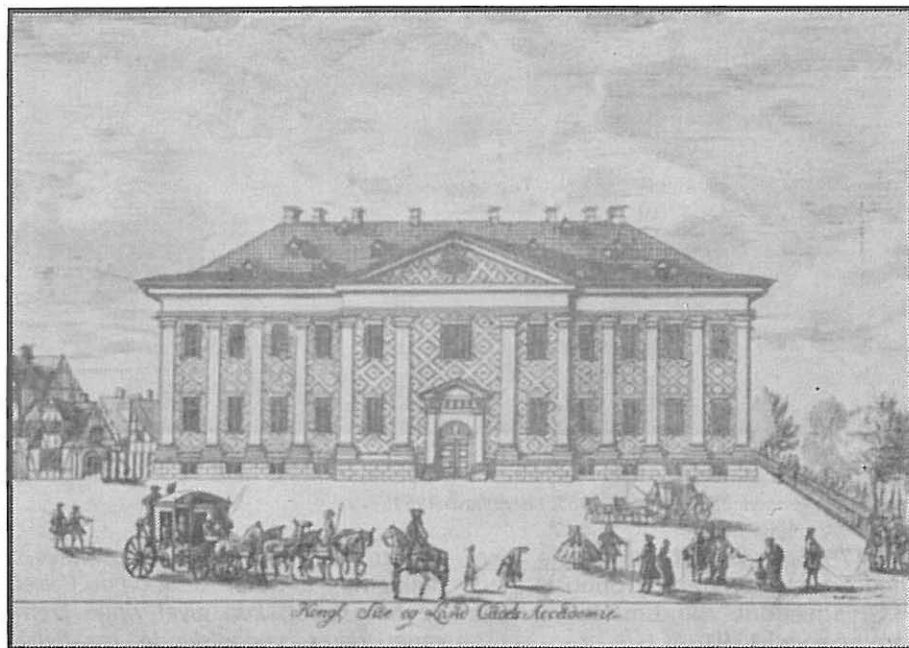

Fig. 4. Søkadetakademiet indtil 1788 i Operahuset. Fra T. Roepsdorff: Operahuset i København. Arnold Busck. København 1970.

denne rejse var: *Søe-stærk, Lyst til Søen, samt ført en god Conduite og meget paapasselig i sin Tieneste.*

I.F.H. blev forfremmet til at nyde virkelig Cadet Gage fra 6. juli 1789 med skudsålet: *Godt begavet, god Opførsel.* Dette år var han på sin første rejse med Cadet-Fregatten "Møen" i Østersøen med kaptajnløjtnant J.C. Krieger. Rekommandation fra denne rejse: *Lader til at faa god Drift i Commando - har temmelig god Grund i Det han har lært i sin Metier, eller Det han ved af det.*

I 1790 var skudsålet: *Godt Begreb, god Opførsel.* Efter togtet med

jagten "Egelykke" var rekommandationen: *Han har ombord vist megen Lyst til Metieren, ført god conduite og været fuldkommen søestærk.* Han var også i 1790 på togt med orlogsskibet "Indfødsretten" med H.C. Sneedorff.

I 1791 var det almindelige skudsål: *Godt Begreb, god Opførsel.* Han gjorde derefter sin anden rejse med Cadet-Fregatten "Cronborg" i Nordsøen med kaptajnløjtnant Chr. Holsten og H.C. Sneedorff. Herfra lød rekommandationen:

1. Hvad Drift: *kan blive god*
2. Skikket: *kan blive god*
3. Metier: *temmelig*

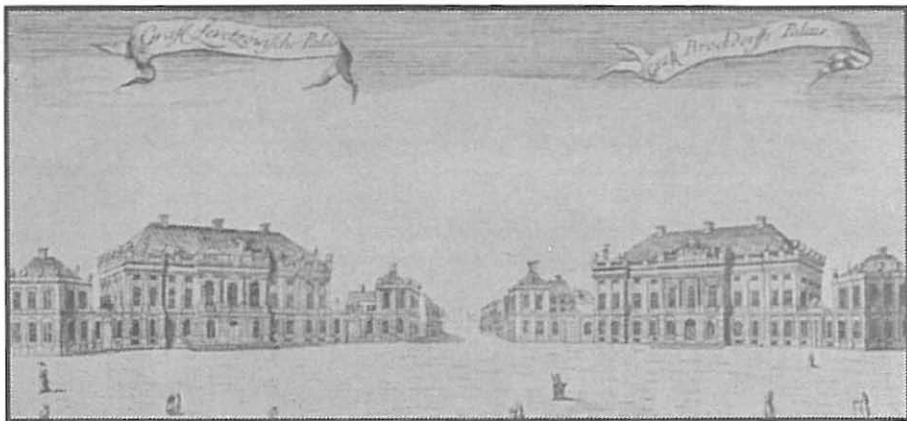

Fig. 5. Søkadetkademet fra 1788 i det Brockdorffske Palæ, Amalienborg. Fra R. Steen Steensen: Søofficersskolen gennem 250 Aar 1701-1951. København 1951.

I 1792 gjorde I.F.H. sin trede rejse med Cadet-Fregatten "Cronborg" med H.C. Sneedorff. Skudsmålet var det samme som i 1791.

Samme år gjorde han sin fjerde rejse på fregatten "Frederiksværn" med kaptajn L.H. Fisker og H.C. Sneedorff. Endelig i 1793 gjorde I.F.H. sin femte og sidste rejse med det første togt af Cadet-Fregatten "Cronborg", igen med Fisker og Sneedorff. Deres rekommandation af 21. juli var:

1. Hvad Drift: *maadelig*
2. Skikket: *maadelig*
3. Metier: *temmelig*

Fra ovenstående fremgår det, at skudsmålet fra anden til femte rejse med Cadet-Fregatten gradvist forringedes. På disse rejser var H.C. Sneedorff med.

Der blev så skrevet til Collegio 23. juli 1793:

Cadetterne Heyberg og Duus have, i Betragtning af deres Alder og de Reiser, de have taet, kun givet ringe Fremgang; deres vedholdende maadelige Commando gjør desuden, at vi ikke tør tilraade, at de forbliver længere i Etagen. Vi skylder derimod deres gode Conduite, og den Flid, med hvilken de have stræbt at erhverve sig, hvad Naturen har nægtet dem, at anbefale dem paa det kraftigste til det Kongelige Collegio Forsorg paa anden Maade, saameget mere, som de begge ere i deres 20de Aar. (Kopibog 1793)

Og svaret kom prompte fra Admiraltets og Commisariats Collegio 25. juli 1793:

Til Chefen for Søe-Cadet Corpset Commandeur Capitaine Stibolt. Da vi af det fra Cadet-Fregatten til os indkomne Skudsmaal over de Cadetter der i Aar har gjort det første Togt med samme erfarer, at Cadetterne Heyberg, Duus, Kaas og Fix ansaas uskikkede til

længere at forblive i Etaten saa ... resol-
veres det at tilkendegive bemeldte Ca-
detters Forældre eller Foresatte, at de
maa sørge for at faa dem anbragt i an-
den Sag/Vej, da de ikke længere end til
Aarets Udgang kan blive staaende ved
Søe-Cadet-Corpsset og der nyde Gage
og Undervisning men blive ved samme
Tid demitterede. (Kopibog 1793)

Femte september kommer så en an-
søgning fra I.F.H.:

*Da jeg for kort tid ønsker at besøge mi-
ne Forældre paa Bornholm der i Dag
gaaer Skibsejlighed, saa er min under-
danige Begjæring til det Høje Collegi-
um, at det naadigst vil forunde mig per-
mission paa 8 à 14 Dage, inden hvilken
Tid jeg lover, om ikke Vind og Vejrlig
skulde være hinderlig, igen at indfinde
mig ved Akademiet. Underdanigst I.F.
Heiberg. (Kopibog 1793)*

Svaret kom 9. september 1793 - Da
Cadet Heiberg ikke vedbliver i Corpsset,
saa kan jeg saamegen mere ... at re-
commandere hans underdanigste An-
søgning, for Samtale med Faderen kun-
de ansee nødvendig. (Underskrift ulæ-
selig) (Kopibog 1793)

Endelig 2. oktober 1793: Ansøg-
ning om Afsked af Søe-Etaten med
Second-Lieutenants Character indgivet
af I.F. Heiberg. 11. oktober skrives der
så:

*Søe-Cadet Iver Først Heiberg anfører i
vedlagte ansøgning at have bestræbt sig
paa at blive dannet til en duelig Søe-
Officer - har gjort adskillige Tourer til
Søes og aflagt 2nd Grund Examina. Men
formedelst svag Commandoe maae ud-
gaae af Etaten; ... han anholder aller-*

*naadigst at maatte erholde sin Afsked af
Søe-Etaten med Second-Lieutenants
Character, for videre at søge sin Lykke
ved Søen. Denne Ansøgning, som er re-
commanderet af Cadet Corpsets Chef
indstillet Collegium i Allergybeste Un-
derdanighed derfor til Allernaadigste
Bønhørelse. (Kopibog 1793)*

Den kongelige bevilling af afsked, i
samme ordlyd, er dateret 11. oktober
1793 på Frederiksberg Slot, underskre-
vet af Christian R. En kopi af denne
skrivelse findes blandt kildematerialet.

Allerede 30. september havde
Adam Duus, en ven af I.F.H., fået be-
villiget sin afsked og afgik 14. oktober
fra Søe-Etaten med Second-Lieute-
nants Character. Adam Duus, født
1774, optoges på Søkadet-Akademiet
omtrent samtidig med I.F.H. Fra kadet-
rullerne kan der noteres et sammenfald
med I.F.H. med hensyn til langsom
fremgang; næsten ens skudsmål, sam-
tidig meddelelse om at forlade Søka-
det-Akademiet ved udgangen af 1793;
deres ansøgning om afsked, og deres
afgang fra Søe-Etaten med en uges
mellemrum. Ikke uvæsentligt er det
måske, at de begge var af en herkomst,
der kunne være brugt imod dem.

Både H.C. Sneedorff og Adam Duus
kommer til at spille fremtrædende rol-
ler i det videre hændelsesforløb i den-
ne skitse. Et indlæg fra førstnævnte
bringer yderligere oplysninger for da-
gen om I.F.H.s tid på Akademiet.

Sammen gik I.F.H. og Adam Duus i
hollandsk søkrigstjeneste i 1794.

Søkrigstiden i Holland 1794-1797

Ønsket om at søge sin lykke ved søen blev opfyldt i 1794, da I.F.H. gik i hollandsk søkrigstjeneste. Det var ikke tilfældigt, at han valgte den hollandske orlogsflåde. Allerede i 1600-tallet var det ikke usædvanligt, at danske og norske mænd tjente på de hollandske skibe i krig og fred. Hans Svendsen, en dansk sømand i hollandsk tjeneste fra 1665 til 1667, fortæller med navns nævnelse om danske og norske sømænd og søofficerer, der søgte deres lykke uden for Danmark og Norge. Han fortæller i dagbogsoptegnelser om livet til lands og til søs 130 år tidligere. (Grove 1909)

Men også Søkadet-Akademiet i København tillod kadetter under uddannelse at gå i fremmed orlogstjeneste i 1740'erne, ifølge Grove. Således ansøgte 3 kadetter i 1747 om at gøre tjeneste i den hollandske flåde. Selv om der var mange indvendinger fra officielt hold, fik de tilladelsen. Admiralitetet vedblev endnu en del år at give kadetter denne tilladelse. Der var derfor intet mærkeligt i, at I.F.H. og Adam Duus søgte til Holland.

Gennem kontakt med Scheepvaartmuseum (Søfartsmuseum) i Amsterdam og J.F. Fischer i Haag er det oplyst, at I.F.H. blev optaget som løjtnant 14. juli 1794 på Marine-Academie (Søkadet-Akademi) i provinsen Zeeland. Han blev udnævnt og aflagde ed som 1ste løjtnant på linieskibet "Delft" under kaptajn Gerrit Verdooren 2. maj 1795. (Fischer 1993)

Fra perioden februar-juli 1796 stammer oplysningerne fra I.F.H.s egne breve til familien på Bornholm. To breve og et miniatureportræt (fig. 3) af ham selv er i forfatterens eje. Dette portræt sendte han til forældrene efter 20. februar 1796 fra Amsterdam. Det må formodes at være malet umiddelbart før den tid under hans ophold i Amsterdam.

Hvad berettes der så om i brevene? Hvad kan der udledes af dem? Først om søen:

Hvad orlogen angaaer, saa bliver her af al Kraft giordt Anstalter for at have Flaaden i god Stand, saavel som Armeen, i øvrigt ved jeg ikke meget mere kunne fortælle herom, kun dette, at jeg vil ønske det vil gaae bedre, end jeg forestiller mig.

Han hentyder her til en gradvis forværring af situationen mellem Holland og England. I.F.H.s rolle på det tidspunkt var at hverve de endnu manglende folk i Amsterdam efter at have været i Haarlem, Leyden, Delft og Rotterdam i samme ærinde. I sit brev til svogeren Christian Jespersen samme år, fortæller han, hvordan han skal gå til Tipel for at forene sig med den der liggende flåde, og som *Rygtet siger i tilkommende Maaned allesammen under Admiral de Winters Commando gaae at krydse Nord Søen, jeg vil ønske det var sandt, dog kan jeg næppe tro det thi Engelskmanden er alt for stærk i Nord Søen.*

Dette synspunkt viste sig at være rigtigt, da det store søslag fandt sted ved

Kamperduin (Camperdown) i oktober 1797.

Ved læsning af de to breve fra I.F.H. til familien får man et levende indtryk af hans holdning over for Søkadet-Akademiet og ikke mindst hans følelser over for familien. I indledningen til det første brev til forældrene skriver han blandt andet, at jeg:

haaber og ønsker af mit inderste, at den gode Gud vil forunde Dem bestandig Helsen og Sundhed, og at han endnu vil glæde mig med at see og omfavne mine allertroeste Forældre i dette Liv, som jeg saa Hjertelig længes efter og tvivler ingenlunde at De jo ønsker det samme, thi hvorfor ikke, jeg har dog ikke maattet forlade Dem formedelst Ulydighed eller andre Udyder, men blot for et nedrigt Menneskes Skyld, som skammelig undertrykkede mig, maatte forlade mine elskede Forældre, Søskende og flere Venner, og mit kære Fædreland, ... Hilsener til alle ... men først og sidst mine allerkæreste Forældre fra mig, der Lever og Døer, Deres lydige Søn Heiberg.

Hentydningen til "et nedrigt menneskes skyld" viser sig senere i amtmand Heibergs bekendtgørelse af sønnens død at sigte til H.C. Sneedorff.

I sit tidligere omtalte brev til svogeren Christian Jespersen skriver han blandt andet:

... har søster Abel faaet mit Brev, skrevet fra Vlissinge d. 27 april, derri meldte jeg at have sendt mit Portræt til mine Forældre, hvilket jeg gjerne ønsker at vide vare komet (sic) til rette eller ey, andre Nyheder ved jeg ikke at kunde

fortælle dig. Min kierlige Hilsen til Elisabeth, din lille Niels og Anna Margaretha, hvilket Navn ieg inderlig har kier, dine Bro (?) og flere gode Venner, og jeg er stedse (?) Aller-Høystærede Svoger din hengivne og om du snart bliver Conferensraad, tillige din underdanige eller allerunderdanigste Heiberg. Orlogsskibet Delft liggende paa Hellevad Reed, d. 28 July 1796.

Af ovenstående breve fremgaar det, at I.F.H. har skrevet flere breve, som kan tænkes at være at finde hos andre slægtninge eller at være gaaet tabt. Men selv de to breve i forfatterens eje indeholder betydningsfuldt materiale til brug i den senere belysning af af I.F.H. og nøglepersonen. Der er intet andet kildemateriale at støtte sig til indtil oktober 1797.

I Berlingske Tidende dateret 23. oktober 1797 er der to relevante nyhedsbulletiner fra henholdsvis London og Haag. Det drejer sig om søslaget ved Camperdown 11. oktober. Således berettes det i avisen 13. oktober fra London, at den hollandske flåde havde lidt et totalt nederlag 11. oktober mellem de engelske og hollandske flåder. Fra Haag berettedes det 14. oktober, at 8 hollandske skibe var blevet taget af englænderne. Blandt skibene blev også "Delft" nævnt. Det meddeles, at tallet på døde ville man først få at vide af den anden nærmere beretning. (Berlingske Tidende 1797 a)

De to nyhedsbulletiner kunne læses af enhver, og derfor også af amtmand Heiberg. Hvornår han først erfarede om sønnens skæbne er uvist. Måske fik han det allerede at vide fra Minerva for november 1797, hvori brevet fra Adam

Duus til vennerne i Danmark var optaget. Men måske fik han det at vide i det brev Adam Duus skrev til ham fra England.

Eftertiden med H.C. Sneedorffs indlæg 1797-1798

I Minerva, som var tidens toneangivende debat- og litteraturskrift, redigeret af Knud Lyhne Rahbek, er som ovenfor omtalt offentliggjort det ene brev fra Adam Duus til hans venner i Danmark. I redaktørens forord fortælles lidt om stemninger og følelser i Danmark på den tid, og så om Heiberg og Duus:

... at høre dem øve Handlinger, hvortil kræves Bestemthed, Uforsagthed, og rigtig Anvendelse af hver egen Evne, saavel som af alle Biomstændigheder, Tilfældet medfører, kort sagt, hvad Krigs- og Søemanden maae forstaae under det Ord Commando, maae være Efterretninger, der er Patrioten kjærkomne, men, naar de tillige give Beviis paa et ædelt Hierte, maae være den sande Menneskeven dobbelt kjær. I hensyn derpaa meddeles herved en efterretning om de Herrer Søofficerer Heiberg og Duus, som Anno 1794 gik ud fra det danske Cadet-Corps i hollandsk Tjeneste.

På det tidspunkt var Minerva ikke i stand til at give de korrekte oplysninger omkring Heibergs og Duus' afgang i oktober 1793 fra Søkadetakademiet. Men fremhævelsen af ordet "Commando" er interessant i lys af årsagen til afgang fra Akademiet.

Efter forordet følger beskrivelsen af selve søslaget, som Duus oplevede det, grusom og gyselig i al dens ulykke. For I.F.H. må de tre dage fra slagets ophør indtil det øjeblik, da han står på dækket og tager beslutningen at blive på skibet med de sårede sømænd have været ekstremt svære. De dage satte den unge søofficer på en næsten umenneskelig prøve. I prisemesterens ord lyder det om den sidste stund 14. oktober på skibet "Delft":

... Stormveir bragte os i en farlig Forfatning; Vandet voxede i Skibet, alle mulige Hielpemidler vare forgieves, og jeg saa Skibet uden Redning; jeg gik da til Deres Ven, underrettede ham om, at jeg med mine Folk ved et givet Signal, vilde springe i Chaluppen, og at han derfor maatte oppasse med os at redde sit Liv. "Og jeg skulde forglemme disse ulykkelige?" var hans Svar, idet han viiste paa de Quæstede som man havde opbragt paa Dækket, hvilke ellers vare druknede.

Ovenstående situation er afbilledet i det lille kobberstik i figur 6. Det er replikken, der skulle huskes; der skulle blive hængende i fremtidige beskrivelser, med samme mening men i let omskrivning på grund af tids- og sprogfaktorer. I Percy Anecdotes står der: *What! and leave these unfortunate men?* (Percy Anecdotes 1823)

Teksten under figur 6 er fra denne kilde men oversat til hollandsk: "En ik zou deze ongelukkigen verlaten?" Dette bliver i dansk oversættelse til: "Og jeg skulle forlade disse ulykkelige?"

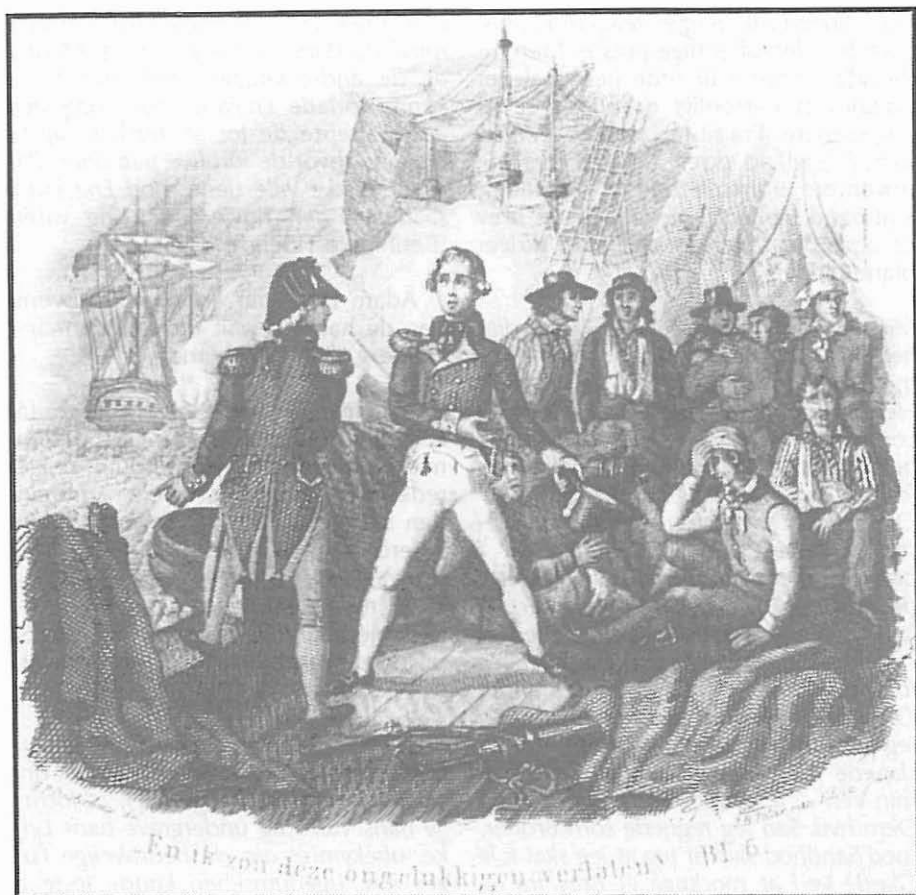

Fig 6. - Og jeg skulle forlade disse ulykkelige? - Iver Først Heiberg på skibet "Delit" - han peger på de sårede marinere på dækket. Fra A.J. van der AA.: Herinneringen uit het gebied der geschiedenis betrekkelijk de Nederlanden. Amsterdam 1835.

Duus fortsætter sin beretning om, at hans kæreste ven, hans anden broder, den ædle, brave Heiberg lever ikke mere - han er blevet et offer for krigen, han døde, fordi han stræbte at redde medmenneskers liv. Hele hændelsesforløbet er gengivet, og det viser i al sin klarhed og sandhed den storsind

ede opofrelse af et menneske, som blev vraget i sit fædreland, men frivilligt gik ned med sit skib, da det sank i bølgerne.

Artiklen i Minerva blev læst af mange, deriblandt også af amtmand Heiberg og chefen for Søkadetakademiet

H.C. Sneedorff. Begge reagerede omgående i den offentlige presse. Men inden de kommer til orde her, skal der omtales et personligt brev skrevet 10 dage senere. Fra sit fangenskab i Wye i Kent i England skrev Adam Duus 25. november til sin allerbedste vens fader, amtmand Heiberg, Nexøe. Dette brev er også i forfatterens eje. Han skriver blandt andet:

Mit navn er Duus og Deres Velbyrdighed skal mulig undre at jeg som af samme Aarsag forlod Danmark og i samme Hensigt som Deres Søn gik i Hollandsk-commando hvor vi har været temmelig heldig til den 11th October hvilken og for mig var en uheldig dag. Orlogsskibet Hercules hvor jeg var næste Lieutenant blev af Fienden sat i brand ... (her undlader Duus at berette de gyselige øjeblikke og fortsætter) ... kun at tilmelde Deres Velbyrdighed at samme Brann var Aarsagen til at jeg forundrende leve saavel som tre andre Officere og den halve af Equipagen ... Jeg har forloret meget - siden intet nedslaaede mig saa meget som forliset af min Ven ... jeg ønsker at faa et Brev fra Dem hvis Søn jeg regnede som Broder, med Sandhed skriver jeg at jeg skal føle Glæde ved at modtage et Brev fra en som der var i Familie med den brave Heiberg, jeg skriver derfor nedenstaaende Adres i Haab om min Begiering bliver opfyldt - skrevet (to ulæselige ord) min Hilsen til min Vens Søsken og forbliver med Agting Deres ærbødigste A.G.F. Duus.

Om Adam Duus' videre skæbne er der ingen oplysninger. Men formodentlig er han senere kommet tilbage til Holland. Det meddeles fra London, 17. og 21. november:

I Gaar den 20de fik den Hollandske Admiral de Winther Passer for sig. Munier og de andre fangne Søofficerer til at kunne forlade England: og i dag den 21de afrejste de for at indskibe sig til Holland, hvor de forblive paa deres Parole, at ikke ville tiene mod Engeland, saalænge den nuværende Krig varer. (Berlingske Tidende 1797 b)

Adam Duus var endnu 25. november, da han skrev sit brev til amtmand Heiberg, i Wye i England.

Såsnart amtmand Heiberg havde fået vished for, at hans søn var omkommet i søslaget ved Kamperduin, reagerede han skarpt i pressen. Amtmanden tilkendegav i en bekendtgørelse dateret 14. december 1797, at hans søn var død. Først er det smukt formuleret, med faktiske data og med dyb nedbøjethed over tabet af sin søn. Så følger et skarpt angreb på en unavngiven person:

Men Uhyre! Du, som af privat Animositete glædede dig ved at nedtrykke en ung Mands muntre og fyrige Siæl, at forringe hans Værd og undergrave hans Lykke, ubekymret om de bedrøvelige Følger din Tigerlumskhed kunde føde af sig. Haan, Foragt og alle gode Menneskers Afskye vorde din Løn!!! (C. Heiberg 1798)

Disse linjer er som et ekko af sønnens ord i hans brev til forældrene 20. februar 1796.

Kun 10 dage senere, 15. januar kunne man læse et anonymt avertissement, sikkert anonymt fordi amtmand Heiberg uden navns nævnelse havde refereret til en bestemt person, H.C.

Sneedorff. Retorikken i dette avertissement var ikke ulig Sneedorffs veltalenhed, skulle det snart vise sig. Det var imidlertid et neddæmpet svar på amtmandens heftige indlæg. (Anonym 1798)

H.C. Sneedorffs indlæg

Chefen for Søkadet-Akademiet, Hans Christian Sneedorff offentliggjorde allerede i januar 1798 i *Minerva* sit forsvar mod amtmand Heibergs angreb på ham under titlen "Til Publikum". Det er 18 sider langt. Det indledes således:

Jeg har længe ønsket at træde frem for den store ubestikkelige Dommer, Publikum. ... Men hidtil var jeg ikke saa lykkelig at faae nogen gyldig Ret til at fremstille mig for dets Domstol. Enten mødte min Modstander med lukket Vizir, eller han afskød sine Pile uden at angive mod hvem. (H.C. Sneedorff 1798)

Dette forsvar har tidligere været omtalt som det mest centrale og kritiske kildemateriale. Sneedorff behandler følgende forhold: 1) Den unge Heibergs langsomme fremgang i forhold til andre kadetter; 2) en mulig årsag til dette; 3) Heibergs egenskaber, væsen og adfærd; 4) hans egen hjælp til Heiberg; 5) mulighed for fejlbedømmelse af Heiberg; 6) hans egne mange forslag til forbedringer på Søkadet-Akademiet, og 7) hans selvbevidsthed i denne sag.

Sneedorff finder sig kaldet til offentlig at fremlægge Data, som give, om ei juridisk Vished, saa høieste Sandsynlighed for, at ingen af Institutets Foresatte har fortient den Beskyldning, som

ovennævnte *Bekjendtgjørelse* indeholder. Udover hvad der allerede er omtalt fra gennemgangen af kadetrullerne, fastslår Sneedorff, at:

Heiberg forlod Søe-Etaten 1793, ... ikke som Følge af Mangler angivende fra Akademiet, men som et Resultat af hans Skudsmaal fra Cadet-Fregatten, dels om det, man kunde love sig af ham i Fremtiden. Hvorledes er I.F. Heiberg da behandlet paa Cadet-Fregatten? Svaret er, at han saavel som alle andre er behandlet og dømt paa Cadet-Fregatten i Henseende til det, der er det vigtigste, det næsten totale Spørgsmaal: hvorledes de vare, eller gav Udsigt til at blive, skikkede til praktiske Søe-Officerer.

Endnu efter den tredje Cadet-Fregatrejse i 1792 var intet specielt meddelt om Heibergs langsomme fremgang. Først efter den fjerde rejse samme år kommer udtalelsen:

For at betrykke os for den Bebreidelse, ei betimelig nok at have advaret, hvilke Cadetter der kun giver svagt Haab, eller gjøre ringe Fremgang, kunde vi ikke undlade at erindre: at Cadetterne ..., Heiberg og ... i Betragtning af de Reiser, de have faret, og den Alder, de have, ikke er synderlig avancerede i Kundskaber, heller ikke synes at have megen Disposition til Faget.

I 1793 efter den femte rejse blev om I.F. Heiberg og den ene med ham tilbageblevende skrevet til Collegio, at man ikke tør tilråde, at de forbliver længere i Etaten.

I lys af dette blev det så bestemt 25. juli, som tidligere omtalt, at de 2 kadetters forældre skulle underrettes om,

at de ikke længere end til årets udgang kunne forblive ved Sø-Cadet-Corpsset, og nyde gage og undervisning. Om bedømmelsen af I.F.H., som førte til beslutningen om hans afgang fra Søkadet-Akademiet anføres, at andre måtte forlade Etaten på samme dom, derfor siger Sneedorff:

haaber jeg, der i det ringeste høieste Sandsynlighed for at Cadet Heibergs Værd ikke af privat Animosite er forringet, eller hans Lykke undergravet paa Cadet-Fregatten. ... hans Siel kan være nedtrykt: man kan have forberedet ham ved at underkue ham til at falde for en retfærdig Dom. ... Beviset for at dette ikke er skeet, er saa umulig at føre, at jeg seer mig nødt til, paa høitideligste Maade at opfordre enhver, der kan beviise, at dette har været Tilfældet.

I ovenstående passage har Sneedorff gentagne gange brugt ord fra amtmand Heibergs angreb til at forsvare sig selv. Det fremgår også, at Sneedorff selv har gjort meget for at hjælpe I.F.H. såvel som alle andre kadetter. Endnu før hans femte og derfor sidste rejse på Cadet-Fregatten tidligt i 1793 taler Sneedorff med hans quarterchef og med ham selv og maner til forbedring af den mådelige kommando. Til Heiberg selv siger Sneedorff blandt andet, i tidens talemåde:

Al mulig Hielp skal blive ham givet, og da vil det ikke være vanskeligt at oprette de forsømte, især naar han kan forandre sin Commando: men dertil hører uafsladelig Flid, mere Livlighed og Raskhed end han hidindtil har viist, mere at være i Forhaanden overalt, hvor der er noget at se og lære, mere at spørge og undersøge ved enhver Ting,

som falder ham fremmed. Gjør dette, min kiære Heiberg, tænk alvorlig herpaa, saa kan alt endnu klare sig.

Sneedorffs megen hjælpsomhed gav sig også udslag i denne samtale inden den femte rejse. Den omtales i en fodnote i forsvaret sådan:

Jeg havde kort før kaldet ham eene for mig på mit Værelse, og paa alle mulige Maader søgt at udfinde, hvori det laae, at han med sit gode Hoved ei gik frem i Kundskab i det ringeste; thi i Henseende til Commando, havde han deels en vanskelig Udtale, deels et meget svagt Taleorgan, deels en Timiditet i sin hele Adfærd, som dengang, uagtet alle Opmuntringer, lod til at være uovervindelig. Jeg troede, at hans Mangel paa Fremgang i Kundskab laae i, at han ikke havde Lyst til det Fag, han var sat i, men det unge Menneske forsikrede mig ... saaledes om sin Lyst, at jeg fuldkommen fandt mig overbeviist derom.

Sneedorff kommer så med følgende kommentar: *Af ovenstaaende er vel evident: at i det ringeste jeg ikke har behandlet ham med Lumskhed.* Dette refererer til amtmand Heibergs angreb, hvor ordet "Tigerlumskhed" er brugt. Sneedorff giver flere eksempler på al den hjælp, han har givet specielt Heiberg.

I sit forsvær demonstrerer Sneedorff en blændende retorik: *Men, vil man spørge: hvorledes kan denne unge Mand, der i Danmark ikke kunde naae til at blive virkelig Lieutenant, i Holland være en god Næstkommanderende, og overstraalet af Tapperheds og Ædelmodts skønne Gloire gaae Døden som en Helt imøde?* Sneedorff omtaler op-

dragelse i almindelighed, men siger så om mennesket: ... især tilstødende Uheld stundom bevirker en Crisis hos det, der opvækker det slumrende Evner, opflammer det skjulte Kraft, og danner det til noget ganske andet end det forhen spaaede.

Sneedorff giver derpå en række eksempler fra historien til at understøtte sin påstand, f.eks. Brutus, Cæsar, 7 Aars Krigen Friderik, den store Tureme, o.s.v. Han fortsætter:

Skulde jeg i dette Øjeblik aflægge min individuelle Troesbekiendelse om den unge Heiberg saa bliver det denne: at han, medens han var Søe-Cadet, havde, med et godt Hoved og en god moralsk Karakter, en Inertie, en Apathie udbredt over sin Siel, den Alderen paa-kommende Modgang, eller levende Følelse af, at han ingen havde at stole paa uden sig selv - allene kunde opvække ham.

Indtil nu har Sneedorff i sit forsvar hovedsagelig fokuseret på den unge Heiberg og i særdeleshed på alt, hvad han selv har gjort for ham. Mod slutningen af indlægget opregner han så alle de forslag, han selv har ført ud i livet til Akademiets og kadetternes bedste. Men siger han: *Det har ogsaa haft Følger: Ak, men det er tillige ved disse Forslag, at Stormandens og Demagogens Søn ofte faldt, naar en ringere Middelstands og den stille fredelige Borgers stod.*

Efter at have opregnet alt det, han har udrettet og al den anerkendelse han har faaet, kan Sneedorff nu henvende sig til publikum:

Dette, ærværdige Publikum, ere mine Forbrydelser. Hvo, der kan overbevise mig om andre - hvo, der kan fremstaae og bevise den mindste Urigtighed ved een eeneste af de Data, jeg har anført - ham fremkalder jeg herved høitideligen til at anklage mig for Din forfærdelige Domstol. Indhyllt i min Selvbevidsthed ... skal jeg ikke alene foragte, men smiile ad ethvert Anfald, som Lovenes stærke eller min svage Arm ikke kunde beskytte mig for.

I sit forsvar mod amtmand Heibergs anklage erklærer Sneedorff til sidst, at hverken hans knappe tid eller den plads, der er givet ham, tillader at svare på nogen ubevidst anke mod Akademiet eller ham selv i fremtiden.

Sagen blev imidlertid husket i fremtiden og berettet adskillige gange siden 1798 inden for Sø-Etaten.

Således udkom i 1884 en bog om Hans Christian Sneedorffs Personlighed og Virksomhed. (Anker 1884). I denne bog siges det, at Sneedorffs forsvar i Minerva var:

fremkaldt ved nogle uhyggelige Rygter, ifølge hvilke Kadet I.F. Heiberg skulde være bleven ildebehandlet ved Akademiet og ombord i Kadetfregatten under Sneedorff ... Der skulde meget til, at en Mand som Sneedorff, der aldrig fandt sine Handlinger gode nok, at han skulde udtale sig saa djærvt i egen Sag. Men naar han følte sin Ære krænket, da fandt han ethvert ærligt Middel til at rense den berettiget, selv om det forøvrigt stred mod hans Natur. (Anker 1884)

Søofficersskolens Jubilæumsskrifter, henholdsvis 1901 og 1951, beskriver begge amtmænd Heibergs angreb og H.C. Sneedorffs forsvar. I det sidste skrift omtaler R. Steen Steensen, at *Sneedorff utvivlsomt var en lykkelig Mand i disse aar (op til januar 1798), men at han ikke skulde forskaanes for Modgang, ... sikkert har det ogsaa ærgret ham at skulde spille sin Tid paa at tilbagevise de ganske grundløse Angreb, der mere eller mindre anonymt rettedes mod ham.* (Steen 1951)

Af angrebene mod Sneedorff valgte Steensen at fortælle om amtmænd Heibergs angreb, som fik Sneedorff til at træde frem og forsvare sig med *Næb og Klør*. På hele fire sider beskrives så "sagen", som skulle huskes/erindres hele 153 år efter hændelsen og så tilmed i et ærværdigt og festligt jubilæumsskrift.

Men det spørgsmål kan stilles, hvorfor Sneedorff valgte at træde frem med sit forsvar, når det drejede sig om så lille en "sag", tilsyneladende. Man kan også forbavses over, at så mange oplysninger om et ungt menneskes evner, især manglende evner, kan stilles åbenlyst til skue i den offentlige presse af en øvrighedsperson som Sneedorff. Måske var det fuldt acceptabelt på den tid, helt i tidens ånd.

Personkarakteristikker

Materialet i denne beretning har indtil nu også indeholdt en række udvalgte, lange citater med det formål at angive holdninger og tone i den tids referenceramme, nemlig de sidste årtier af 1700-tallet. Ved hjælp af data er der

grundlag for at trække nogle linjer op og stille nogle spørgsmål.

Hvilken betydning kan personkarakteristikker få for helheden i denne portrætskitse? Det skulle være muligt at sætte fokus på de forhold og aspekter, som har ændret den afstukne bane i I.F.H.s livsforløb.

Iver Først Heiberg

Miniatureportrættet af I.F.H. (fig. 3), som han lod male i Amsterdam, viser ham i søløjtnantsuniform. Hvilken kan det ikke siges med sikkerhed. Hans udseende er lyst og nordisk, hans hårløse underglas på bagsiden af portrættet er lys og gylden. På portrættet kunne han bære paryk. Hans ansigtsudtryk synes blidt, men blikket kan også fortolkes som karakterfast. Et andet billede, et kobberstik (fig. 6), viser ham stående på dækket af "Delft" under ordveksling med den engelske prisemester. Her afspejles både hans styrke og beslutsomhed i en krisituation ligesom hans store medmenneskelighed.

I sit brev til forældrene dateret 20. februar 1796 viser I.F.H. flere sider af sin karakter: Sin varme og kærlighed over for forældre og søskende. Men også sin længsel efter dem for ... *jeg har dog ikke maattet forlade Dem formedelst Ulydighed eller andre Udyder ...* . Lydighed er for ham vigtigst at pointere. Han lover at følge sine forældres formaninger.

I.F.H.s venskab med Adam Duus går helt tilbage til 1784 på Søkadetakademiet til begges afsked af samme årsag i oktober 1793. De indtrådte samtidig i den hollandske søkrigstjeneste, og

holdt forbindelsen vedlige indtil søslaget 11. oktober 1797. Denne trofasthed er Adam Duus' brev dateret 25. november 1797 til amtmand Heiberg et bevis på. Han skriver:

Deres og min og hans Søkendes Trøst blive allene hans ærefulde Død - hvilken ikke alleneste beklages af os men med taarede Øjnene bragte Cap. van Dooren (Verdooren) mig denne første sørgelige Tiidende med disse Ord - Deres Ven og min brave Officer lever ikke mere - den retskafne Heiberg er død fordi han vilde redde andres Liv og saaledes taler alle de som fra dette Skib endnu lever.

I hollændernes øjne var I.F.H. brav og retskaffen.

At I.F.H. var en religiøs ung mand, er der flere eksempler på, men måske stærkest i citatet: *Jeg sværger for min Skaber, at jeg vil være den sidste Mand, der forlader Skibet.* Den engelske prisemester svarer ham: *Gud lønne Dem, min brave Kammerat ...* (Anecdotes of Camperdown 1841). I.F.H.s medmenneskelige følelser er hævet over enhver tvivl. Der var intet behov for selvforherligelse og selvros.

I.F.H. er forståeligt tilbageholdende med at give oplysninger om den hollandske flådes forberedelser, men en episode viser hans humoristiske sans og hans glæde over og lyst til søen. Om tilbagevejen fra et togt til søs siger han:

at særdeles lykkelig kom vi ind thi dersom Vinden og den stærke Flod som førte os ind, ikke var os saa gunstig, havde vi efter omtrent 1½ times sejlads meer, ikke kunnet undgaaet Attaque

med fem Engelske Orlogsskibe som gjorde Jagt paa os, og sikkerligen bleven tilpriis eller i det mindste faaet ynkelig Klap. Lykken følger i almindelighed de Fromme ...

I bekendtgørelsen af I.F.H.s død beskriver amtmanden sin søns blide, uskyldsfrie og indtagne væsen, hans gode kundskaber og retskaffenhed og duelighed. *Tabet af denne vor gode Søn, siges det i bekendtgørelsen, har dybt nedbøjet os, hans Forældre, i vor Alderdom, og inderligt bedrøvet hans Søkende, som elskede ham høyt.*

I.F.H.s nære tilknytning til familien og til Adam Duus synes næsten at modsiges fra andet hold, nemlig det syn på I.F.H., som H.C. Sneedorff giver i sit lange indlæg med titlen "Til Publikum". Hans påstand at I.F.H. ikke havde megen disposition til faget, kan ligeledes tilbagevises.

Gentagne gange omtaler Sneedorff I.F.H.s gode konduite, hans gode hoved, hans flid, hans bestræbelser for at erhverve, hvad naturen har nægтет ham. Det fremgår, at hans kommando har været mådelig på grund af vanskelig udtale, svagt taleorgan, timiditet i sin hele adfærd. Om hans norske sprogbrug kan være en medvirkende årsag, får stå hen. Det hollandske sprog har tilsyneladende ikke voldt vanskeligheder. Han fik sin søofficersrang på det hollandske Søkadetakademi efter blot 10 måneders forløb.

Sneedorffs bedømmelse af I.F.H. er allerede omtalt, nemlig at han havde en *Inertia*, en *Apathie* udbredt over sin *Siel*, den efter Alderen paakomende *Modgang*, eller levende *Følelse* af, at

han ingen havde at stole paa uden sig selv. Men som anført ovenfor, havde I.F.H. jo netop et varmt og nært forhold til familien og Adam Duus.

Det store spørgsmål er derfor, hvordan relationerne faktisk har været mellem chefen og kadetten. Har de forhindret, at I.F.H. har fået sin danske søofficersrang? Det synes, som om han ikke har været i stand til at fungere optimalt i Sneedorffs nærvær, da problemerne har været forbundet med rejserne på kadetfregatten, hvor Sneedorff var med på fire af de fem togt.

Det er vanskeligt at komme nærmere ind på dette forhold, hvor den ene part, kadetten, har brugt to linier til at omtale sine følelser over for chefen, mens den anden part, chefen, har brugt 18 trykte sider til at retfærdiggøre sig selv i sit forhold til kadetten Heiberg.

Men stødet til Sneedorffs indlæg var amtmand Heibergs bekendtgørelse af sønnens død.

Hans Christian Sneedorff

Indtil nu har beretningen indeholdt referencer til I.F.H.s og amtmand Heibergs forhold til chefen, H.C. Sneedorff. I det følgende er der sat fokus på Sneedorffs egne handlinger og ord til direkte og indirekte belysning af ham selv som nøgleperson i denne portrætskitse.

Hans Christian Sneedorffs karriere inden for Admiralitetet var næsten kommetagtig. Han blev sekondløjtnant i 1776, næstkommanderende på fregatten "Bornholm" i 1781, og næstkom-

manderende på Søkadetakademiet i 1789. Han var på kadetfregatterne i de følgende år. I 1797 kronedes hans karriere med udnævnelsen til chef for Søkadetakademiet, og i 1816 kom udnævnelsen til kontreadmiral.

Sneedorff måtte ganske vist tidligt i sin karriere se sig holdt tilbage. R. Steen Steensen beskriver, hvorledes den 21 årige sekondløjtnant H.C. Sneedorff ansøgte om at måtte blive ansat som hjælpelærer hos professor Lous. Men kadetchef Kaas, som fuldt ud anerkendte Sneedorffs "Geni", anbefalede ikke ansøgningen, idet han kendte Sneedorff fra dennes kadettid som et meget hidst gemt og derfor anså ham for uskikket til lærergerningen og opdragelsen af kadetter. Steensen fortsætter således:

Men Kaas levede i hvert fald længe nok til at se, at denne unge Mand, som man mente var i Besiddelse af et meget hidst "Naturel", tyve Aar senere havde udviklet sig til en Kadetchef der var et Mønster på Selvbeherskelse, og som havde hævet Akademiet til en højeste Anseelse. (Steenen 1951).

Enslydende lovprisninger fremstår i andet kildemateriale fra Admiralitetet.

Ungdomsportrættet af Sneedorff (fig. 7) er malet af Jens Juel ca. 1789. Ellen Poulsen skriver i sin biografi om Jens Juel således om Sneedorff: *Brune øjne, brunt hår, kortklippet, naturligt; hovedet støttet i venstre hånd, tænksom udtryk.* (Poulsen 1991). Udseendet udstråler også en viljestyrke og tiltrækningskraft, selvbevidsthed om eget værd, ja, næsten karisme. Andetsteds er anført, at Sneedorff var en af de før-

Fig. 7. Hans Chr. Sneedorff (1759-1824). Søofficer, admiral. Maleri af Jens Juel, ca. 1789. Privat eje.

ste, som i København kastede parykken og kun bar eget hår. (Anker 1884)

Ved at nærlæse Sneedorffs skrift "Til Publikum", dateret januar 1798, forekommer der nærmest lovprisninger af H.C. Sneedorff om Sneedorff selv.

Det er blændende retorik og respektindgydende selvforsvar, forfattet af en overmåde kompetent og selvsikker søofficer. Et enkelt eksempel på denne selvsikkerhed med relation til portrætskitset går ud på, at Sneedorff, forsvarende Akademiets bedømmelse af den unge Heiberg, udtaler:

Imidlertid være det langt fra mig at vilde kaste minste Skygge paa den unge Heiberg. Jeg troer villigen, at han har

været en god Næstkommanderende i Holland, saameget mere, som det geraader mig til Stolthed, at han høistrimeligen ikke har lært det, dertil hører, af nogen anden end mig. ... Jeg er overbeviist om, at han som en Mand har agtet Livet ringere mod opfyldte Pligter ...

Med ovenstående fokuserer Sneedorff på sit eget værd, direkte og indirekte. Det er hævet over enhver tvivl, at hans mange forslag og forbedringer har været fremragende.

Skriftet "Til Publikum" ender med disse ord:

Indhyllt i min Selvbevidsthed, og lønnet ved de mange utvetydige Tilfredshedsbeviise, oplyste og veltænkende Forældre have givet mig længe efter, at deres Børn have forladt Institutet skal jeg ikke allene foragte, men smiile ad ethvert Anfald, som Lovenes stærke eller min svage Arm ikke kunne beskytte mig for.

Sneedorff forstod kunsten at fremstille klager rettet mod ham og derefter tilbagevise dem. Som en rød tråd gennem hele skriftet indflettes hentydninger til amtmand Heibergs angreb på ham. Sneedorff udtrykker sig på en vel-formuleret måde: *Man har sagt Det, at jeg forstod den Kunst at faae Cadetternes Skiebne til at hænge allene af min Villie ...* og derefter at vise at ... *der er højeste moralsk Umulighed i, at nogen Cadets Skiebne kan ligge i enkelt Mands Haand.*

De mange enkeltheder fra Sneedorffs skrift præsenteret her giver et indtryk af en formidabel ledertype og en personlighed af usædvanlig karat,

som ingen kunne vinde over. Med sin blændende retorik forstod Sneedorff at få andre til at tie, også amtmand Heiberg. Men man undrer sig over, at Sneedorff overhovedet tog til genmæle mod amtmand Heibergs angreb i Berlingske Tidende. Det var jo blot en lille kadet, det drejede sig om, men godt nok en "Stormands Søn". Eller var det, når alt kommer til alt, en fejlbedømmelse af den unge Heiberg? Eller var der andre forhold til stede? Det var, ifølge Sneedorffs egne ord, hans mulighed for at træde frem.

Taberen var den unge Heibergs aldrende fader, amtmand Heiberg. Han må have følt sig dybt bedrøvet over tabet af sin elskede søn, og dybt choke-ret og såret efter det slag, Sneedorffs skrift tildelte ham. Men den virkelige vinder, det var og er Iver Først Heiberg.

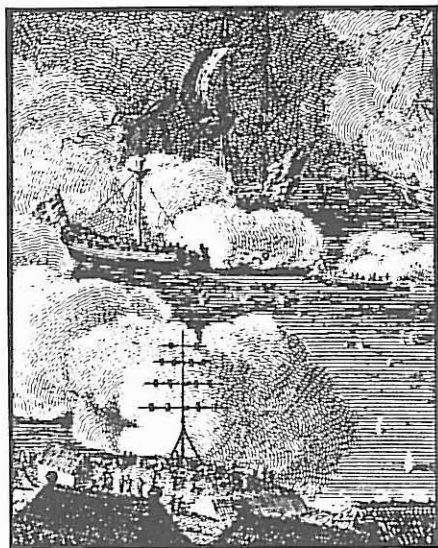

Fig. 8. Udsnit af J.F. Clemens' stik: Bataillen den 2. April 1801 på Københavns Reed.

Iver Først Heibergs skibe og deres søslag

Iver Først Heiberg udtrykte gang på gang sin lyst til søen og ønsket om at søge sin lykke på søen. Han foretog 4 rejser på "Cronborg", da skibet fungerede som kadetfregat. Det kan derfor formodes, at "Cronborg" fik en særlig plads i hans tidlige sømandsliv. Det kan skyldes den modgang, han oplevede ombord, og som han gav udtryk for i sit brev til forældrene. Alligevel fratog det ham ikke lysten til søen.

"Cronborg" blev ombygget i år 1800 til blokskib og deltog som sådan i Slaget på Reden i 1801. Der findes intet billede af "Cronborg" før ombygningen.

Derimod er der en gengivelse af slaget på Reden i Ole Feldbæks bog af samme navn. (Feldbæk 1985). Det er Clemens' stik, Bataillen d. 2. April 1801 og i udsnittet (fig. 8) skimtes "Kronborg" (tidligere "Cronborg"). Skibet gik ned under slaget. Muligvis oplevede Duus, på afstand, den stolte kadetfregats endeligt.

Det skib, der kom til at spille den største og afgørende rolle i I.F.H.s liv, var det hollandske lineskib "Delft". Det blev bygget i 1782-83 i Delfshaven, men blev først taget i brug i 1787. Samme år stak skibet til søs i Nordsøen, videre til Skagerak og Helsingør, hvortil det ankom 22. juni. "Delft" forlod Helsingør igen 7. juli, men formålet med besøget er uklart. Efter mange ture i sydlige farvande blev "Delft" gjort rede til søkrig og bemandedet 22. april 1795. Fig. 9 viser en tegning af "Delft" for fulde sejl. (Fischer 1993). Som tidli-

gere nævnt blev I.F.H. udnævnt til første løjtnant på "Delft" under kaptajn Gerrit Verdooren 2. maj 1795.

Søslaget, hvor I.F.H. deltog ombord på "Delft", fandt sted 11. oktober 1797 ved Kamperduin på den hollandske kyststrækning syd for den Helder. Slaget blev udkæmpet mellem England og Holland (Nederland). Selvom Holland var blevet underlagt Frankrig som lydstaten den Bataviske Republik i 1795, så deltog ingen franske skibe i slaget. Det har været refereret i mange artikler og bøger på dansk og engelsk som angivet i kildematerialet, men også på hollandsk. De følgende oplysninger er hentet fra Christopher Lloyd's bog, *Battles of St. Vincent and Camperdown*. (Lloyd 1963)

Den hollandske flådestyrke under Admiral de Winter var på 16 lineskibe, 5 fregatter og 3 brigger. "Delft" var et af lineskibene, armeret med 56 kanoner og derfor blandt de mindste. Dets øverstkommanderende under slaget var kaptajn Verdooren, men dets næstkommanderende var første løjtnant Heiberg.

Den engelske flådestyrke under Admiral Duncan var på 16 lineskibe og 8 fregatter/brigger, men langt stærkere armeret end hollændernes.

Med forventet præcision angives flådestyrkerne i *The Maritime History of the World* således:

The Dutch fleet consisting of 4 74s, 7 64s, 4 50s, the 44 gun Mars (cut down from a 60) and sundry frigates ... Duncan (the English fleet) had 7 74s, 7 64s and 2 50s besides a couple of frigates

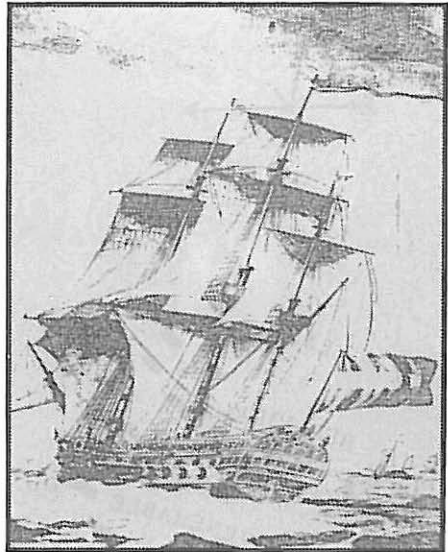

Fig. 9. Lineskibet "Delft". Stik. Scheepvaartmuseum, Amsterdam.

and a sloop ... The fleets were entirely matched, but the British had 1.100 more men involved and 1.150 guns against 1.034 in the Dutch fleet. (Duncan 1985)

Tidligt om morgenen 11. oktober opdagede en engelsk fregat de hollandske skibe ca. 7-8 km fra kysten mellem Egmont og Kamperduin. Det berettedes, at folk fra strandbredden kunne iagttage det begyndende søslag. Ved 12.30 tiden var opstillingen af de to flådestyrker ud for Kamperduin som vist på planen (fig. 10). "Delft" og "Alkmaar", begge med 56 kanoner, kom til at indtage en mere udsat position end planlagt, da et større lineskib på grund

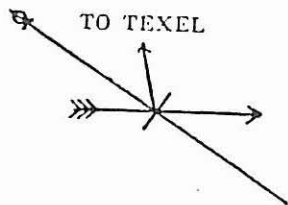

Fig. 10. Plan over slaget ved Camperdown 11. oktober 1797, visende de to flåders opstilling 12.30 p.m. Fra: Chr. Lloyd: *The Battles of St. Vincent and Camperdown*. London, 1963.

af ringe vind ikke kunne nå frem til dets tiltænkte position bagest.

Planen er medtaget for at vise "Delft", dets udsatte position ved slagets begyndelse, og hvordan skibet hurtigt blev udsat for beskydning fra fjenden uden at få nogen hjælp fra hollandsk side. Admiral de Winters skib "Vrijheid" blev uskadeliggjort kl. 3.15 (15.15), og den hollandske styrke overgav sig kl. 3.55 (15.55), da Admiral de Winter begav sig til den engelske Admiral Duncan på "Venerable". Syv skibe af den hollandske enhed var tidligere flygtet mod Texel, inden slaget var ovre.

"Delft" blev uskadeliggjort kl. 2.15 (14.15) og bordet af en engelsk prisemester, løjtnant Bullen, som beskrevet udførligt tidligere. Skibet blev først taget på slæb af det engelske linieskib "Russell", hvortil kaptajn Verdooren var

bragt som fange efterladende I.F.H. i kommando. I løbet af natten brast tovet i en storm, men blev atter taget på slæb af et andet linieskib "Veteran". I dets logbog stod der under 14. oktober: "*Delft*" stadig på slæb - folk ombord viser tegnet "skibet synker", og det er tilfældet. Klokken 3.30 forsvandt "Delft" i bølgerne. (Lloyd 1963)

Taylor opgiver tabslisten for "Delft og "Hercules" således:

	kanoner	mænd	dræbte	sårede
"Delft"	54	350	43	97
"Hercules"	64	450	23	48

Tabslisten for begge flådestyrker opgives således af The Maritime History of the World:

Hollænderne 540, Englænderne 203. (Taylor 1937)

Portrætskitsen fortsættes med indhold af slæghistorisk, litteraturhistorisk og kunsthistorisk observans, som imidlertid er udeladt i denne artikel.

Kilder:

Anecdotes of Camperdown. The United Service Journal, 1841, part III, (Dec.), s. 496-501

Anker, Carl Johan: Hans Christian Sneedorff's Personlighed og virksomhed. Kristiania, 1884, s. 35-37.

Anonym: Avertissement. Berlingske Tidende, 1798, 15. januar, s. 4.

Bagge, Sverre; Mykland, Knut: Norge i Danske-tiden, Kbh., Politikens Forlag A/S, 1987, s. 237.

Berlingske Tidende: Meddelelse fra London og Haag 13. og 14. oktober 1797, 23. oktober 1797 (a).

Berlingske Tidende: Meddelelse fra London, 17. og 21. november 1797, 1. december 1797 (b).

Duncan, Hawks; Hurst, Alex A.: The Maritime History of the World. Brighton, 1985. The Battle of Camperdown, s. 440.

Fischer, J.F.: Brev til B. Hauglund. 6. august 1993.

Grove, Gerhard L. (udg.): Til Orlogs under de Ruyter - Dagbogsoptegnelser af Hans Svendsen, En Dansk Sømand i Hollandsk Tjeneste fra 1665 til 1667. Kbh., Edwin Groves Forlag, 1909, s. 7-13.

- Heiberg, C. Avertissement. Berlingske Tidende, 1798, 5. januar, 4.
- Kadetruller, Admiralitetet, Søetaten. 1783-1793.
- Kopibøger, Admiralitetet, Søetaten. 1783-1793.
- Lloyd, Christopher: Battles of St. Vincent and Camperdown. London, B.T.. Batsford Ltd., 1963, s. 133-163, 169-172.
- Norsk Biografisk Leksikon. Aschehoug & Co. Forlag. Oslo, 19. bd., 1923-1985. Bd. 5, s. 570.
- Percy Anecdotes, Vol. I, 1823.
- Poulsen, Ellen: Jens Juel. Bd. I-II, Ejlers Forlag, Kbh., 1992.
- Sneedorf, H.C. Til Publikum. I: Minerva, Bd. I, januar 1798, Kbh., 54-72.
- Steensen, R. Steen: Søofficersskolen gennem 250 år, 1701-1951. Kbh., Søofficersskolen, 1951, s. 134-138, 164-169.
- Taylor, A.H.: William Bligh at Camperdown. Mariner's Mirror, Vol. XXIII, no. 4, 1937 (october), London, s. 417-433.
- Undall, Andreas: Oberst Andreas Undall's Selvbiografi. Personalhistorisk Tidsskrift, 5te Række, 5te Bind s. 207-232. Kbh., 1908, s. 225-226.

Bog anmeldelse.

Tyske krigsskibe 1815-1945.

Med udgivelsen af bind 8 i to dele er det store værk omsider afsluttet. Die deutschen Kriegsschiffe 1815 - 1945 fik sit første bind udgivet i 1982 og de fem første bind er siden anmeldt her i Marinehistorisk Tidsskrift. Med 8. bind er værket afsluttet. Forarbejdet blev påbegyndt af Erich Gröner i 1936, og efter hans død blev det videreført af Martin Maass og Dieter Jung. Da Martin Maass døde i juli 1992 nåede kun Dieter Jung at se værket fuldt.

Det er et enormt arbejde, der her er gjort, og medens de første bind omhandlede de større krigsskibe, er dette sidste bind helliget de mindste enheder. D.v.s. at det er kystforsvarsskibe, ubådsjagere, forpostbåde, flodfartøjer og hjælpe-skibe af enhver art.

Derfor finder vi her i anden del af bind 8 en hel del danske skibe. Et uddrag af indholdsfortegnelsen giver et indtryk af, hvor vidtspændende værket er. Det starter med de frivillige motorbådskorps og fortsætter med passagerskibe, fragtskibe og andre ved Oder, Weichsel, Østpreussen og russiske farvande samt skibe ved Elben, Rhinen, Donau m.v. for til sidst at nævne ubådsjagere, hvalfangstskibe og fiskeskibe og flere typer.

Fra side 314 finder vi alle de små kuttere, der blev arresteret den 29. august og overført til den tyske krigsmarine indtil de atter fandt tilbage til Danmark og endte som kuttere i det mariti-

me hjemmeværn. Trods den uhyre ihærdighed, som forfatterne har udvist ved at fremskaffe oplysninger om alle skibe fra de største til de mindste, kan det derfor ikke undre, at der ved disse små fartøjer glipper noget hist og her, men det er alligevel forbavsende så korrekte oplysningerne er. Dieter Jung kunne have haft glæde af at læse Gunnar Olsens bog "Marinehjemmeværnets Fartøjer 1950-92", da han her kunne have fået de sidste oplysninger, som han mangler. Af samtlige K- og P-kuttere er det dog kun 5, hvis data han ikke har som HJV fartøjer.

Blandt vagtskibene nævnes side 393-94, hvad tyskerne tog den 29. august ved Holmen. BESKYTTEREN blev ombygget og anvendtes fortsat som vagtskib til maj 45 og LOSSEN blev hævet, men blev ikke færdigombygget i Warnemünde. KVINTUS og SIXTUS blev begge repareret og anvendt som vagtskibe ved Rostock, hvor de atter blev beskadiget i 1945. Værkstedsskibet HENRIK GERNER blev den 29. august udbrændt og blev ført væk til reparation, men blev den 30. marts 1945 stærkt beskadiget ved Stettiner Haff.

LINDORMEN blev repareret og lå i 1945 ved Korsør, mens LOUGEN uden maskine blev tilbageleveret i 1946. Sin maskine havde den måttet aflevere til LAALAND.

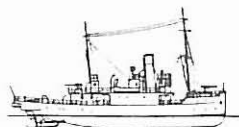
HVIDBJØRNEN, der var sænket ved Vengeancegrunden i Store Bælt

blev hævet den 23. november 1943 og siden kærtret i 1945 ved Warnemünde. Den blev atter repareret og gjorde tjeneste som skoleskibet ERNST THÄLMANN i nogle år.

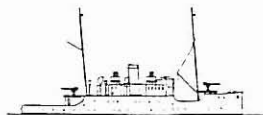
skibe, der var knyttet til forskellige havne i Danmark. Her står således Lillebælt skibene JB fra nr. 1-26, Esbjerg JE 1-14, Frederikshavn JF 1-10, Limfjorden JL 1-8, Nyborg JN 1-45, Helsingør

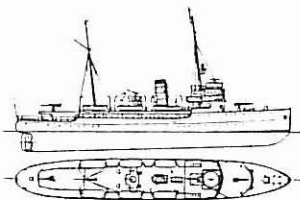
Beskytteren (1943) (Grøner)

Lossen (1943) (W Kramer)

Henrik Gerner (1943) (Grøner)

Hvidbjørnen (1945) (W Kramer)

Lindormen = V 1601 (1944) (W Kramer)

Endvidere nævnes side 430 seks danske civile skibe, der blev anvendt af den tyske marine. Det var AGNETE, ASA-THOR, CHRISTIAN IX, HEIMDAL, SAMSØ og TRANEKJÆR.

Der er ved alle skibstyper givet tegninger og oplysninger om deres data af enhver art, størrelsen, værft og videre skæbne. Det må siges at være et enormt arbejde og utrolig vanskeligt at holde styr på, men tilsyneladende er det lykkedes.

Til sidst kan nævnes, at der fra side 514 er givet en oversigt over de tyske

JH 1-4,7 og 9, København JK 1-44, Samt Skagen JS 1-9 og 18. Desværre er der her i trykningen gået lidt kludder i rækkerne, men det kan rekonstrueres.

Bogen slutter med en oversigt over "Kleinkampfmittel" og herunder bl.a. mini-ubåde. Endelig er der et fyldigt skibsnavneregister fra side 570 til 607. Kort sagt et særdeles anvendeligt værk fra bind 1 til 8, som også vi i Danmark kan have gavn af. Endelig må det bemærkes, at bogen også har en liste over fagudtryk, gengivet på både engelsk og tysk.

Jørgen H. Barfod

Dansk-russiske flådeforbindelser gennem 300 år.

Fra 1992 har man på Orlogsmuseet haft planer om at få en russisk marineudstilling til København.

Efter den kolde krigs afslutning blev der pludselig åbnet mulighed for en dialog med kollegamuseet i Sankt Petersborg og alle formaliteter er nu opfyldte, for at Orlogsmuseet kan vise udstillingen "300 års dansk-russiske flådeforbindelser" fra "Det Centrale Flådemuseum" i Sankt Petersborg. Udstillingen arrangeres i samarbejde med Langelands Museum i Rudkøbing og vises i Orlogsmuseet fra 4. juni til slutningen af august og i Rudkøbing fra begyndelsen af september til slutningen af november.

Det Centrale Flådemuseum i Sankt Petersborg ligger midt i byen i en nyklassicistisk tempelbygning, der var børsbygning før revolutionen. Museet rummer, som navnet angiver, den russiske flådes historiske udstillinger. I den store centralhal har man placeret alle modeller af sejlskibe gennem 200 år. Fra Den store nordiske Krig, hvor czar Peter den Store skabte flåden og igennem 1700-tallet, hvor krigene med Sverige skabte en talmæssigt stor russisk sejrende flåde. Meget store sejlskibsmodeller fra 1800-tallet, de sidste store sejlskibes tid, dominerer samlingen, som er et raritetskabinet for den marinehistorisk interesserede. Russerne udviklede sidenhen en stor mekanisk værftsindustri med forbilleder fra udlandet. Her i Danmark byggede B&W flere kendte skibe til Rusland, som f.eks. kejsrerjagten "Standard", 1893 og krydseren "Bojarin" i 1898. Orlogsmuseet udstiller i den forbindelse slæbe-

modellen af "Bojarin", der blev brugt ved forsøg i Snedkergraven inde på Holmen, hvor den blev sammenlignet med den danske krydser "Heimdal".

I Det Centrale Flådemuseum har tiden for den kommunistiske revolution og årene under 2. Verdenskrig fået megen omtale, og udstillingerne er her af et moderne efterkrigstilsnit. Man har her lagt stor vægt på modeller, fotografier og personalhistorie især fra kampene under 2. Verdenskrig. Efterkrigstiden vises med et stort antal modeller fra opbygningen af den moderne sovjetiske flåde.

Udstillingen i Orlogsmuseet består af genstande, der har tilknytning til de dansk russiske forbindelser, og Orlogsmuseet viser egne genstande af russisk herkomst. Løvrigt husede Søkvæsthuset i længere tid medlemmer af den russiske besætning, der skulle overtage krydseren "Bojarin" i 1898.

F.eks. vil den russiske chalup eller "Den blå Chalup" blive opstillet i museets gård under udstillingen. Den er 14 meter lang og 3 meter bred. Den ros frem af 24 roere og er uden tvivl det mest eksklusive rofartøj i Danmark. Der er ikke sparet på messingbeslagene. "Den blå Chalup" blev skænket af storfyrst Alexander III til kong Christian IX af Danmark i 1973.

Udstillingen indvies den 4. juni kl. 13.00 af den russiske ambassadør og åbnes søndag den 5. juni for publikum.

Ole Lisberg Jensen

Signalering til søs.

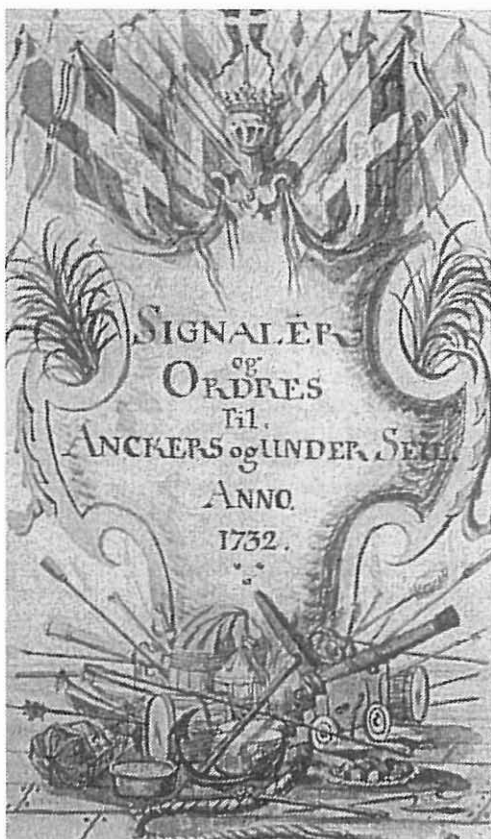
Marinehistoriske Skrifter udsender til efteråret kommandør, cand. phil. Poul Erik Pedersens afhandling om flagsignalering i den danske orlogsflåde i perioden 1720-1800.

Det er et spændende arbejde, der vil fylde ca. 150 sider, og det er et område, som ikke tidligere har været behandlet. Forfatteren går ud fra "Signalbog for Hans Kgl. Majestæts orlogsflåde" fra 1711 og den fortæller om alle de problemer, der efterhånden opstår, når kravene til signalering øges.

Der er århundredet igennem diskussioner om flagenes form og farver, og på visse tidspunkter søger man at hemmeligholde signalerne på grund af krigsfare, og forfatteren fortæller om danske søofficerer, der i udlandet gør erfaringer om disse landes signalkoder. Derfor kommer der igennem tiden stadig nye forslag til signalering og signalfag i et antal helt op til 32 forskellige flag foruden 5 vimpler. I 1797 ender man med 13 flag, der på 4 standere med maksimalt 2 flag kan afgive 1299 forskellige signaler.

Det store arbejde udfylder et hul i vor viden, og bogen er fyldt med fine illustrationer af signalbøger m.v.

Det er derfor med stor glæde, at Marinehistoriske Skrifter udgiver bogen som nr. 24, og den vil kunne bestilles

på kuponen andetsteds i bladet. Fordelelen ved at bestille den allerede nu, er at man er sikker på at få den at se straks ved udgivelsen, og forlaget vil være nogenlunde sikker på i hvor stort oplag den skal trykkes. Derfor vil vi bede alle, som ønsker at anskaffe den, om snarest muligt at afgive bestilling.

Jørgen H. Barfod

"Boghjørnet"

Den foreløbige reaktion på "Boghjørnet" har været særdeles positiv, så vi agter fremover at bringe denne rubrik (såfremt pladsen tillader det) til glæde for vor læsere. Interesserede kan indsende en liste over de titler man søger eller ønsker at sælge (med oplysning om pris) samt angive navn og tlf.nr./evt. adresse, hvortil andre medlemmer uafhængigt af tidsskriftet kan henvende sig. Tilbuddene gælder kun for medlemmer af Orlogsmuseets Venner/Marinehistorisk Selskab og Orlogsmuseets Modelbyggerlaug

Tilbud til "Boghjørnet" bedes sendt til Orlogsmuseet, att.: Mogens Dithmer.

Undertegnede søger følgende bøger om dansk marinehistorie (med henvisning til Bjerg: Marinehistorisk Bibliografi 1500-1975).

	Udgiv. år	Bjerg-nr.
Lütken: Efterretninger om den danske Søetat	1790	152/201
Bergersen: Fra Henrik Bielke til Iver Huitfeldt - 4 Bind	1953	194
Ramshart: Efterret. om den danske Flaades tjeneste	1808	204
Bergersen: Nøytralitet og Krig - 2 Bind	1966	218
Graah: Udkast til Danmarks Søekrigshistorie	1818	294
Slaget ved Femern 1644 - udg. Sjöhistoriska Samfundet	1944	349
Wrangel, H.: Kriget i Östersjön 1719-21	1906	484
Larsen, N.A.: Fra Krigens tid (1807-14)	1878	586
Beutlich: Norges Sjøvæbning 1810-14	1940	590
Olafsen: Vi blar i det gamle Frederiksverns arkiv - 3 Bind	1961	963
Garde: Niels Juel	1842	1329
Wilde: Erindringer fra før jeg blev løjtnant	1885	1883
Foreningen "Ørnen" 1883-1945	1947	2077

Endvidere har følgende "Bjerg-nr." interesse: 154, 246, 248, 265, 283, 284, 308, 583, 838, 962, 1131, 1161, 1288, 1317, 1636, 1663, 1715, 1735/50, 1891, 1929/30, 1932.

SVs udgivelser, der ikke er registreret hos Bjerg fx lærebøger o.l.

Desuden søges følgende perodica: Kundgørelser A+B (siden 1871) - OV's Beretning (1875-1923) - SV's Orientering (1971, 1973, 1981) - Håndbog for SV (for underofficerer) - Danmarks Skibsliste (før 1948 og efter 1980).

Endvidere Marinebladet, Søfart, Københavns Havneblad, Vikingen (1924-34) og andre relevante tidsskrifter helst i hele årgange. Endelig rederi- og værftsudgivelser (tidsskrifter, årsberetninger o.l.) herunder fx KGH-Orientering (siden 1979 = nr. 66 ov)

Tilbud telefonisk på 46 40 81 04 (mand.-fre. 8-15) eller skriftligt til:

Oluf Olsen, Roskildevej 2, 4330 Hvalsø.

FRA ORLOGSMUSEETS BILLEDARKIV...

Fartøjet, vi efterlyste navnet på i sidste nummer, var inspektionsskibet THOR, bygget i England i 1899. THOR blev i 1907 solgt til Landbrugsministeriet i Danmark og anvendt som havundersøgelsesskib. Udlånt til Marineministeriet under krigen 1914-18, hvor det var vagtskib i Drogden. I 1920 overdroges THOR til Vestmanøernes Bjærgningsselskab, men blev samme år lejet af den islandske stat til at udføre fiskeriinspektionstjeneste. I 1924 købtes THOR af staten, armeredes og fik statsbesætning. Strandede i Hunafloi under en storm og blev slået til vrag den 21. december 1929. Besætningen reddedes.

Den heldige vinder blev **Tom Wismann, Degnelodden 5, Valby, 3200 Helsingø**, som har fået sin præmie tilsendt.

Vi tager endnu et skibsportræt og vil gerne have oplyst skibets navn samt hvor billedet er taget.

W. Wis
Svar til Orlogsmuseet senest 1. juli 1994.